

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412-43/2020

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Покривајући грађане, заштитник грађана
Омбудсман

дел. бр. датум: 26.06. 2020.
21284

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети
Полицијској управи Нови Сад

Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети
Европског комитета за спречавање мучења и
нечовечних или понижавајућих казни или поступака
(СРТ) Републици Србији из 2017. г.

Београд, јун 2020. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЋЕНА УСТАНОВА	Полицијска управа Нови Сад (ПУ Нови Сад) Окружни затвор Нови Сад (ОЗ Нови Сад)
ПОСЕЋЕНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ ИСПОСТАВЕ	Полицијска испостава за дежурство, интервенције и обезбеђење (ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење) Полицијска испостава Ново насеље (ПИ Ново насеље)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	19. мај 2020. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉЕВИ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења (СРТ) Републици Србији из 2017. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2020. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета ПУ Нови Сад; ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење и ПИ Ново насеље Најављена посета ОЗ Нови Сад
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана Чланови тима: Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре Марко Анојчић, Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре Ивана Босиљчић, Заштитник грађана Анико Ширкова, Покрајински заштитник грађана – омбудсман Стефан Тодоровић, Покрајински заштитник грађана – омбудсман

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сва службена лица остварила су сарадњу са мониторинг тимом НПМ, тако што су тиму пружене тражене информације, омогућен обилазак просторија, увид у затражену релевантну документацију, као и фотографисање просторија за задржавање.

ТОК ПОСЕТЕ

Током посете наведеним установама тим НПМ је био подељен у две групе. Један део тима је био у посети ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење где је обишао просторије за задржавање, обавио разговор са затеченим задржаним лицем и полицијским службеницима и остварио увид у предмете о задржавању и предмете о употреби средстава принуде.

Други део тима НПМ је, за то време, обављао посету ОЗ Нови Сад како би у разговорима са притвореницима, који су на спровођење те мере доведени након полицијског задржавања, прикупили информације о поступању полицијских службеника према њима током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

По добијању информација од дела тима НПМ, који је у ОЗ Нови Сад разговарао са притвореницима, посећана је и ПИ Ново насеље.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА ИЗ ИЗВЕШТАЈА О ПОСЕТИ ЕВРОПСКОГ КОМИТЕТА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ МУЧЕЊА (СРТ) РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ИЗ 2017. ГОДИНЕ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује органима Републике Србије да направе засебан складишни простор за све заплењене предмете у свакој полицијској станици, почев од седишта полицијских управа. Истовремено, они треба да обезбеде да сво оружје и други предмети заплењени током кривичних истрага буду унети у посебан регистар, и обележени на одговарајући начин (наводећи случај на који се односе) и одложени у засебан складишни простор. Заплењени уређаји за електро-шокове, боксери, палице за бејзбол, електрични продужни каблови, итд. никада не треба да се држе у просторијама у којима се саслушава или држи лице лишено слободе.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима полицијског службеника ПУ Нови Сад Одељења криминалистичке полиције (ОКП) не постоји посебна просторија намењена за чување одузетих предмета који су у вези са кривичним делима већ се предмети чувају у металним касама под кључем у канцеларијама криминалистичких инспектора. Одузете психоактивне супстанце чувају се у посебном контејнеру. Током обиласка канцеларија криминалистичких инспектора, тим НПМ није затекао предмете из кривичних дела, нити било које друге нестандартне предмете. Према речима полицијског службеника, предмети се означавају тако да се могу повезати са књигом евиденција одузетих предмета и делом из ког потичу.

Такође, у ПИ Ново насеље не постоји посебна просторија намењена за чување одузетих предмета који су у вези са кривичним делима, већ се предмети чувају у металним ормарима под кључем у канцеларијама криминалистичких инспектора до предаје тужилаштву или судији за претходни поступак уз кривичну пријаву. Књига евиденције о одузетим предметима садржи следеће податке: датум одузимања предмета, опис предмета, основ за одузимање предмета, о лицу од кога је предмет одузет и место чувања предмета. Према службеним наводима, евиденцијски број предмета који се уписује у књигу убележава се и на предмету који је одузет, те се може лако повезати са делом из којег потиче.

Током обиласка канцеларија у ПИ Ново насеље, тим НПМ је у канцеларији бр. 12 пронашао лопату која није била ни на који начин обележена, а у канцеларији бр. 42 још један нестандартни предмет – крамп, који, такође, није био обележен.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПИ Ново насеље у будућем раду, одузете предмете, неће чувати у канцеларијама криминалистичких инспектора, а сваки такав предмет ће на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи).

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

- У светлу информација прикупљених током посете 2017. године, Комитет препоручује да се полицијски службеници редовно подсећају на ова основна начела, укључујући практичне вежбе. Надаље, свака употреба силе од стране службених лица за спровођење закона треба да буде правилно документована (опис чињеница, наведене све повреде, да ли је лице лишено слободе одведено у болницу, итд.).

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка 2020. године до 15. априла 2020. године евидентирано је да су 23 пута употребљена средства за везивање и једном физичка.

У предметима о употреби средстава принуде, пре свега физичке снаге, у које је НПМ извршио увид, извештаји полицијских службеника су детаљни и пружају податке на основу којих је могуће спровести ваљан поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде, будући да садрже детаљан опис догађаја, разлог и законски основ за употребу средстава принуде, време, место, врсту и начин употребе средстава принуде, име лица према коме је средство употребљено, имена службеника који су употребили средство принуде, евентуалне последице употребе и друге прописане податке.

Према наводима полицијских службеника, увек се бира сразмерно и најблаже средство принуде, а са употребом физичке снаге престаје се чим престане напад или отпор лица. У службеним белешкама, односно писаним изјавама на записник, које лица према којима је употребљено средство принуде физичка снага или сведоци дају, уносе се наводи тих лица о начину на који су средства принуде употребљена у конкретном случају. По службеним наводима, након употребе средстава принуде, осим везивања, увек се обавља лекарски преглед.

Затечено задржано лице навело је да према њој нису примењивана средства принуде, али да је током хапшења вређана, вучена и псована од стране полицијског службеника, да нема повреде и да није подносила притужбу на рад полицијског службеника.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет понавља своју препоруку да министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа пошаљу снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама. Ову поруку треба понављати у одговарајућим временским размацима на нивоу полицијских управа. Надаље, надлежни органи треба да обезбеде да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге, и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.

Комитет препоручује министру унутрашњих послова, директору полиције и начелницима полицијских управа да активно промовишу промену културе унутар редова органа за спровођење закона.

Штавише, од суштинског је значаја да се воде делотворне истраге о наводима о неадекватном поступању како би се показало да ће криминална дела полицијских службеника бити кажњена и да се супротставе тренутној култури некажњивости која прожима делове различитих полицијских снага у земљи. Ово ће такође подржати поруку нулте толеранције.

НАЛАЗ НПМ:

У 2019. години није било притужби које садрже елементе кривичних дела изнуђивање исказа и злостављање и мучење⁵, нити кривичних пријава поднетих против полицијског службеника за та дела. Током 2019. године, поднете су три притужбе, а поступци који су вођени тим поводом, окончани су тако што су притужбе оцењене као неосноване. Вођено је укупно 5 дисциплинских поступака за повреде службене дужности.

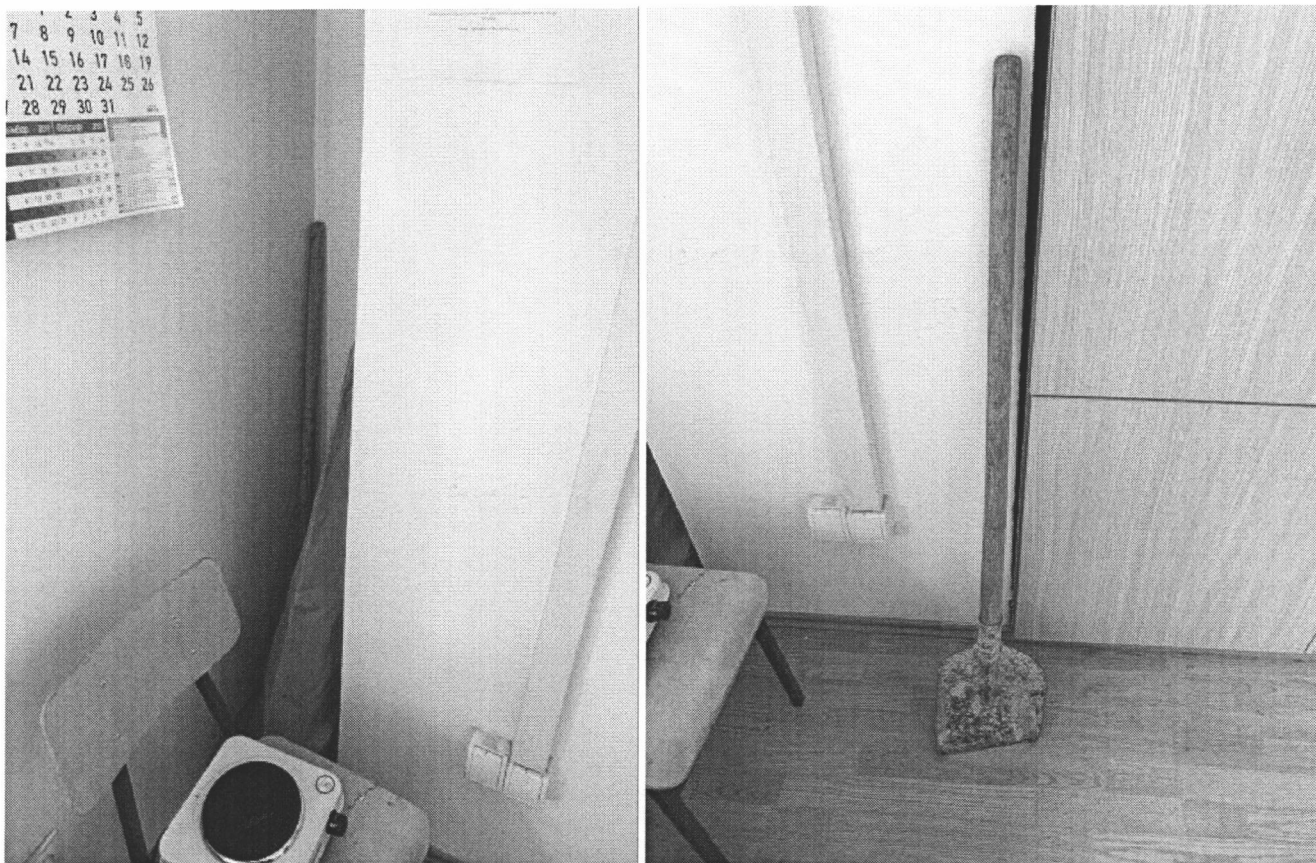
У 2020. години је поднета једна притужба у којој је наведено да је тучен приликом довођења током ванредног стања, а о притужби је обавештен јавни тужилац, Сектор унутрашње контроле, Одсек за контролу законитости у раду и Одељење полиције. Поступак је у току.

Уколико грађанин жели усмено да изнесе примедбе на рад полицијских службеника, са њим разговор обавља старешина и поучава га о праву на притужбу, а потом узима изјава на записник. О притужби се обавештава Одсек за контролу законитости у раду ПУ Нови Сад, а уколико притужба садржи елементе кривичног дела о томе се обавештава јавни тужилац и надаље се поступа у складу са налозима тужилаштва. Већ у првој фази изолују се релевантни снимци са видео камера.

Током посете ОЗ Нови Сад, део тима НПМ, који је обављао разговоре са притвореницима о поступању полицијских службеника према њима током полицијског задржавања и примене других полицијских овлашћења, примио је од једног притвореника информацију о томе да је током саслушања од стране криминалистичког инспектора у ПИ Ново насеље ударен лопатом у пределу руке. Притвореник је навео да се наведено десило у канцеларији на првом спрату (друга врата са десне стране) и да се лопата налазила иза ормана. Тим НПМ је приликом обиласка канцеларија управо у описној канцеларији (бр. 12) иза ормана и иза велике папирне кесе у којој су се налазили други одузети предмети, затекао лопату са дрвеном дршком, дужине око 1 метар. Лопата није била ни на који начин обележена, а увидом у документацију је утврђено да је потврда о привремено одузетим предметима издата 16. априла 2020. године, да је на потврди констатовано да је исту грађанин којем је лопата одузета одбио да потпише, као и да је предмет - лопата уписана у евиденцију привремено одузетих предмета.

⁵ Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019), чл. 136. и 137.

У електронској евиденцији о задржавању тог лица (записнику о задржавању и у прегледу података о задржаном лицу), убележено је да лице нема видљивих повреда и да се не жали на повреде, те да не жели никога да обавести о задржавању. Задржавање је започето 14. маја 2020. године у 17,30 часова, а окончано 16. маја 2020. године у 10,00 часова. Решење о задржавању уручено је задржаном лицу у 18,00 часова. Нема података да су према том лицу примењивана било која средства принуде.

Полицијски службеник који је поступао у конкретном случају, навео је да је доведено лице у канцеларији, у присуству адвоката, примило решење о задржавању, да се није жалио на поступање, да је ухапшен 14. маја, у вези са делом учињеним 6/7. маја, којом приликом је био у алкохолисаном стању и падао са бицикла, о чему постоји снимак. Упитан где се налазила лопата у моменту када је доведено лице било у канцеларији, полицијски службеник је одговорио да је лопата одложена иза ормана, иза велике папирне кесе, још од када је одузета и да се и тада налазила на истом месту.

По пријему у ОЗ Нови Сад, притвореник је прегледан од стране лекара 18. маја 2020. године, а увидом у здравствени картон, у извештају лекара о обављеном прегледу нису констатоване било какве повреде. У вези са првим лекарским прегледом, притвореник је у разговору са тимом НПМ навео да се приликом тог прегледа у Заводу није скидао. Са друге стране, заводски лекар је навео да се сви новопримљени притвореници обавезно скидају и да се преглед тела обавља на голо, да је тако учињено и са овим притвореником и да том приликом нису уочене било какве повреде, што је и констатовано у лекарском извештају. Такође, увидом у документацију о пријему коју сачињава Служба за обезбеђење Завода уочено је да повреде на телу нису констатоване.

Имајући у виду напред наведено, службеницима Завода је указано на повреду овог притвореника, па је он поново прегледан 20. маја 2020. године, а у извештају лекара је констатовано да је "на кожи вањске стране леве надлактице и лакта крвни подлив светло смеђе боје, уздуж, димензија 15x5 цм" и да притворени тврди да је "тучен лопатом у полицијском притвору". Повреде су фотографисане, а лекар је у извештају о овом прегледу дао мишљење да "се не може сложити са наведеним механизмом повређивања" јер "подлив није постојао у време прегледа при пријему".

Имајући у виду наводе притвореног лица о неадекватном поступању полицијског службеника према њему указујемо да је ЦПТ, након посете Србији 2017. године, у Извештају Влади понавља препоруку да министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа пошљају снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама, да ту поруку треба понављати у одговарајућим временским размацама на нивоу полицијских управа, као и да надлежни органи треба да обезбеде да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге, и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.⁶ Ради континуираног поступања у складу са наведеним, **НПМ упућује овај Извештај и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре како би наставила са активностима које предузима у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе.**

Такође, НПМ подсећа и на следеће стандарде ЦПТ:

Још од раних фаза своје активности, ЦПТ наглашава значајан допринос који на местима лишења слободе службе здравствене заштите могу и треба да пружају у борби против злостављања лица лишених слободе методичним евидентирањем повреда и давањем информација надлежним властима. Тачно и благовремено документовање и пријављивање таквих медицинских доказа у значајној мери ће олакшати истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности починилаца, што, пак, делује као снажно средство одвраћања од злостављања у будућности.

ЦПТ посебну пажњу посвећује улози коју затворске службе здравствене заштите треба да играју у борби против злостављања. Природно је да та улога делом буде везана за могуће злостављање лица лишених слободе током трајања лишења слободе, било да га врши особље или други затвореници. Међутим, службе здравствене заштите у установама које представљају пунктове за улазак у затворски систем такође треба да дају кључни допринос у спречавању злостављања у периоду непосредно пре боравака у затвору, односно док су лица лишена слободе задржана од служби за спровођење закона (као што су нпр. полиција или жандармерија).

Подразумева се да ће са лицима која се доводе у затвор здравствени радник обавити **детаљан разговор и физикални преглед** чим то буде могуће по пријему. ЦПТ сматра да такав разговор/преглед треба обавити у року од 24 сата од пријема. Такав систематски медицински скрининг новопримљених лица неопходан је из различитих разлога; конкретније, ако се обави како треба, њиме се осигурава да све повреде које на себи имају дате особе – као и сви с њима повезани наводи – буду евидентирани без непотребног одлагања. Исту процедуру требало би следити када се затвореник који је био поново пребачен у полицијски притвор из разлога везаних за истрагу након тога врати у затвор. Нажалост, такви премештаји су у неким државама које ЦПТ посећује још увек устаљена пракса и могу подразумевати и висок ризик од злостављања (в. и став 80). Слично томе, сваки затвореник који је учествовао у неком насилном инциденту унутар затвора требало би без икаквог одлагања да буде медицински преглед.

Битно је направити јасну разлику између горепоменог медицинског скрининга и процедуре која се следи када се притворено лице ставља под надзор затвора. Ова друга процедура обухвата израду документације коју заједнички потписују дежурни затворски службеник и полицијска пратња, као и, можда, притворено лице. Све видљиве повреде које се на затворенику уоче у тренутку примопредаје надзора обично ће се забележити у тој документацији. Ова процедура је административне природе, чак и кад се – као што је понекад случај – одвија у присуству члана затворске службе здравствене заштите. Ни у ком случају не може служити као замена за већ описани поступак медицинског скрининга. Поред тога, с обзиром на присуство полицијске пратње као и узнемиреност која се често осећа приликом уласка у затвор, затворенике у овој почетној фази не треба испитивати о пореклу било каквих повреда које се на њима уоче. Без обзира на то, записник о уоченим видљивим повредама треба одмах проследити затворској служби здравствене заштите.⁷

Комитет је више пута нагласио значај лекарског прегледа новопримљених затвореника, посебно у установама које представљају тачке приступа у затворски систем. Такав преглед је од суштинског значаја, нарочито у циљу спречавања самоубиства и ширења преносивих болести (као што су

⁶ ЦПТ (2017) 63, Србија 2017, став 15 и 16.

⁷ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 71, 73 и 75.

туберкулоза, хепатитис Б/Ц, ХИВ). Здравствене службе у затвору такође могу значајно да допринесу спречавању злостављања током периода непосредно пре смештања у затвор, односно кад су лица у надлежности органа за спровођење закона, путем систематског и правовременог евидентирања повреда и, када је то потребно, пружања информација надлежним органима.

Сваког новопримљеног притвореника потребно је интервјуисати и систематски прегледати што је пре могуће, најкасније 24 часа након пријема, а преглед спроводи лекар (или квалификована медицинска сестра која подноси извештај лекару), под условима који гарантују медицинску поверљивост.⁸

Имајући у виду налаз и мишљење лекара о обављеном прегледу лица приликом пријема у ОЗ Нови Сад, као и налаз и мишљење лекара након прегледа који је заводски лекар обавио 20. маја 2020. године, а у ком су повреде констатоване, НПМ упућује управнику ОЗ Нови Сад овај извештај како би спровео радње ради утврђивања свих релевантних чињеница које су везане за наведени случај и ради предузимања активности и мера у вези са тим.

Тим НПМ је у ОЗ Нови Сад разговарао са још два лица која су у Завод примљена са повредама за које су тврдили да су их задобили од полицијских службеника. Једно лице је навело да га је, током испитивања у новосадској полицији, полицијски службеник шутнуо ногом у грудни кош, а друго лице да га је, београдска полиција, приликом хапшења шутирала, газила по интимним деловима тела и вукла по асфалту на коме је било разбијено стакло, услед чега је задобио повреде на лицу, као и да су лисице које су му везали биле прејако стегнуте, због чега је имао повреде испод длана.

Провером у документацији ОЗ Нови Сад, утврђено је да је евидентирано да су ова лица примљена у Завод са повредама и да је о свему обавештено Основно јавно тужилаштво у Новом Саду, што Завод и иначе ради у овим ситуацијама, а било их је више од почетка 2020. године. Јавно тужилаштво се обавештава када је лице примљено у Завод и која организациона јединица полиције га је спровела, достављају се службене белешке припадника Службе за обезбеђење који су примили лице, потврда о пријему, писмена изјава лица о начину настанка повреда, лекарски извештаји (заводског лекара и из локалне здравствене установе ако постоје) и фотографије уочених повреда. **НПМ похваљује ову праксу Окружног затвора у Новом Саду.**

У једном случају је уочено да извештај заводског лекара о првом прегледу притвореника који је примљен са повредама не садржи детаљан опис повреда, изјаву лица о начину настанка и мишљење лекара о повезаности навода и уочених повреда. С тим у вези, НПМ је примио објашњење да је притвореник имао преглед у локалној здравственој установи непосредно пре пријема у Завод и да су у извештају у том прегледу описане повреде.

Ипак, НПМ још једном истиче важност првог лекарског прегледа у Заводу и улоге заводског лекара, који је вероватно прво лице којем се потенцијална жртва злостављања може пожалити на лоше поступање према њему. Због свега овога, заводски лекар би увек морао да прегледа новопримљено лице и да на одговарајући начин евидентира повреде које је на њему уочио, без обзира на то да ли је то лице раније прегледано у локалној здравственој установи.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

Лекар Окружног затвора у Новом Саду ће прегледати свако лице лишено слободе по пријему у Завод и документовати повреде које је уочио приликом прегледа (детаљан опис повреда, изјаве лица о начину настанка и мишљење о повезаности повреда и навода о начину настанка), без обзира да ли су повреде евидентирани у извештајима о прегледима који су евентуално обављени у локалним здравственим установама пре пријема у Завод.

⁸ Стандарди ЦПТ: Задржавање у притвору, ЦПТ/Инф (2017) 5, пар. 72.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије делују тако да обезбеде да криминалистички инспектори обављају своје дужности у складу са одговарајућим одредбама Законика о кривичном поступку. У ту сврху потребно је редовно организовати стручно оспособљавање за ове службенике, које треба да обухвати одговарајуће технике саслушања и истраге, као и спречавање неадекватног поступања. Уопштено говорећи, Комитет жели да буде обавештен о различитим елементима који чине саставни део ригорозне процедуре запошљавања полицијских службеника. Надаље, органи Републике Србије треба да успоставе наменске просторије за саслушање, опремљене аудио и/или видео опремом за снимање полицијских саслушања.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима службеног лица, криминалистички инспектори ПУ Нови Сад ОКП нису похађали посебне обуке о техникама и понашању током саслушања осумњичених. Такву обуку нису похађали ни полицијски службеници у ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење и ПИ Ново насеље, а полицијски службеници ових ПИ нису похађали ни обуку за поступање према лицима са менталним сметњама.

Утврђено је да у седишту ПУ Нови Сад ОКП не постоје наменске просторије за саслушање, опремљене аудио и/или видео опремом за снимање саслушања осумњичених, сведока и жртава/оштећених. Саслушања се обављају у канцеларијама криминалистичких инспектора. Према наводима полицијских службеника, на територији ПУ Нови Сад само у ПС Бач постоји просторија за саслушање која је под видео-надзором.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПУ Нови Сад организовати обуке о циљевима и техникама саслушања, и понашању током саслушања.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити наменску просторију за саслушање лица у седишту ПУ Нови Сад и опремити је одговарајућом техничком опремом.

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама.

У одговору о поступању по овим препорукама, НПМ би желео да од МУП добије детаљне и конкретне информације, и то:

1. Да ли је програмом стручних обука полицијских службеника за 2020. годину предвиђено спровођење обуке криминалистичких инспектора полицијских станица у саставу ПУ Нови Сад о техникама саслушања приликом испитивања осумњичених? На који начин ће се обука спроводити? За колико криминалистичких инспектора ПУ Нови Сад је планирано да похађају наведену обуку?

2. Да ли су за 2020. годину планирана и опредељена средства за опремање техничком опремом посебних просторија за саслушање лица у полицијским станицама ПУ Нови Сад? Колико средстава је предвиђено за те намене? Опремање, којих полицијских станица у саставу ове полицијске управе, са потребном техничком опремом за аудио и/или видео снимање поступака саслушања лица, је планирано за 2020. годину?

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да обезбеде да сва лица лишена слободе од стране полиције, из било ког разлога, добију право да обавесте блиског сродника или треће лице по свом слободном избору о својој ситуацији од самог почетка лишења слободе (тј. од тренутка довођења у полицијску станицу). Такође, задржана лица треба да добију повратне информације о томе да ли је блиски сродник или друго лице обавештено о чињеници да су задржана.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима, лица лишена слободе се о томе да имају право да о њиховом лишењу слободе буде обавештено члан породице или блиско лице обавештавају усмено приликом лишења слободе, односно писаним путем након довођења у ПС/ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење. Према наводима службеног лица, по довођењу у полицијску станицу, односно ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење лицу се омогућава да са службеног телефона обавести треће лице по свом избору, а у ситуацијама када тај позив обавља полицијски службеник – повратну информацију о томе даје доведеном, односно задржаном лицу. Увидом у поједине записнике о задржавању утврђено је да је убележен податак о томе које је треће лице обавештено, али не и податак о времену када је то учињено.

Затечено задржано лице навело је да је ухапшена испред куће, као и да је бранилац којег је ангажовала обавестио блиско лице по њеном избору.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ће у записник о задржавању лица уносити податак о томе када је треће лице (члан породице или блиско лице) обавештено о чињеници лишења слободе.

6. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да предузму кораке да обезбеде да се право приступа браниоцу делотворно примењује од самог почетка лишења слободе од стране полиције.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима службених лица, непосредно по довођењу у ПС или ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење, лицу се омогућује да позове изабраног браниоца, а уколико задржаном лицу треба одредити браниоца по службеној дужности то се чини према списку Адвокатске коморе Србије (АКС), односно преко оформљеног „Кол центра“ АКС за постављање бранилаца по службеној дужности. Тај позив упућује службено лице.

Затечено задржано лице са којим је тим НПМ обавио разговор је навело да јој је омогућено да ангажује браниоца.

7. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се начело лекарске поверљивости строго поштује у светлу горе наведених запажања. У том циљу и у складу са тим треба адекватно изменити и допунити Упутство о поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима полицијских службеника ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење, лекарски преглед пре отпочињања задржавања није обавезна процедура, већ се он омогућава на захтев лица, односно уколико лице има повреде и пристане на преглед. У том случају, преглед се реализује у службеној канцеларији у присуству полицијског службеника јер лекари, готово увек, траже њихово присуство из разлога безбедности. Ипак, та околност се посебно не евидентира.

Задржаном лицу се омогућава преглед лекара и током трајања задржавања, када се позива Хитна помоћ у ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење или се лице одводи код лекара, а подаци о томе се бележе у записнику о задржавању, при чему се означава тачно време доласка екипе у станицу или, уколико лекар Хитне помоћи упути лице на друге прегледе, време одвођења лица у здравствену установу. Лекарски извештај се не одлаже у предмет већ се даје лицу или се одлаже међу привремено одузете предмете уколико лице не жели да их држи код себе, што није редак случај. У документацији у коју је тим НПМ извршио увид, нису затечени лекарски извештаји.

Затечено задржано лице је навело да није имала потребу да тражи лекарски преглед, јер није имала никакве здравствене тегобе, као ни повреде. Полицијски службеници су навели да задржана није имала никакве видљиве телесне повреде, те да јој лекарски преглед није понуђен.

ПРЕПОРУКА из посете 2020. године

У ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење полицијски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица податак о томе да су, на захтев лекара из безбедносних разлога, били присутни лекарском прегледу задржаног лица.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се свим задржаним лицима обезбеде информације, укључујући и у писаном облику на одговарајућем језику који разумеју, о својим правима од самог почетка њиховог задржавања.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима службених лица, лице лишено слободе се о својим правима обавештава усменим путем на лицу места, а потом, по довођењу у просторије ПС, односно ПИ уручује му се писано обавештење о правима која му припадају као лицу лишеном слободе. У ситуацијама када лица одбију да приме обавештење о правима или одбију да потписом потврде да су га примила, полицијски службеник на обавештењу о правима бележи да је лице одбило да прими писано обавештење или да је одбило да потписом потврди да га је примило.

Задржаном лицу са којим је тим НПМ обавио разговор уручено је обавештење о правима и било је потписано од стране тог лица.

У једном од предмета о задржавању лица до 48 сати, у које је тим НПМ остварио увид, затечено је обавештење о правима које није било потписано од стране задржаног лица нити је од стране полицијског службеника ПИ Ново насеље констатовано да је лице одбило да потпише пријем обавештења, те се може закључити да задржано лице није било писаним путем обавештено о правима која му припадају.

ПРЕПОРУКА из посете 2020. године

ПИ Ново насеље ће, у будућем раду, у случајевима када лице одбије да прими и/или потпише писано обавештење о правима, то констатовати на самом обавештењу.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму делотворне кораке за стварање јединственог електронског система евиденције о задржавању лица који је свеобухватан и делотворан за евидентирање горе наведених информација о времену које задржано лице проведе у полицијској станици.

НАЛАЗ НПМ:

У МУП постоји јединствен електронски систем евидентирања података од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања. Увидом у записнике о задржавању лица, тим НПМ је утврдио да се поступа по наведеној препоруци.

Ипак, поједини записници о задржавању лица у просторијама за задржавање ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење не садрже податке о томе када су полицијски службеници обишли задржана лица и обавили разговоре са њима.

Затечено задржано лице је навело да је 2-3 пута позвала дежурног полицијског службеника да замоли за цигарету, али да јој то није дозвољено. Полицијски службеник ју је обишао и када јој је донео сендвич.

ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ће у свим случајевима задржавања грађана у записник о задржавању уносити податак о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице као и напомене у вези са тим уколико постоје.

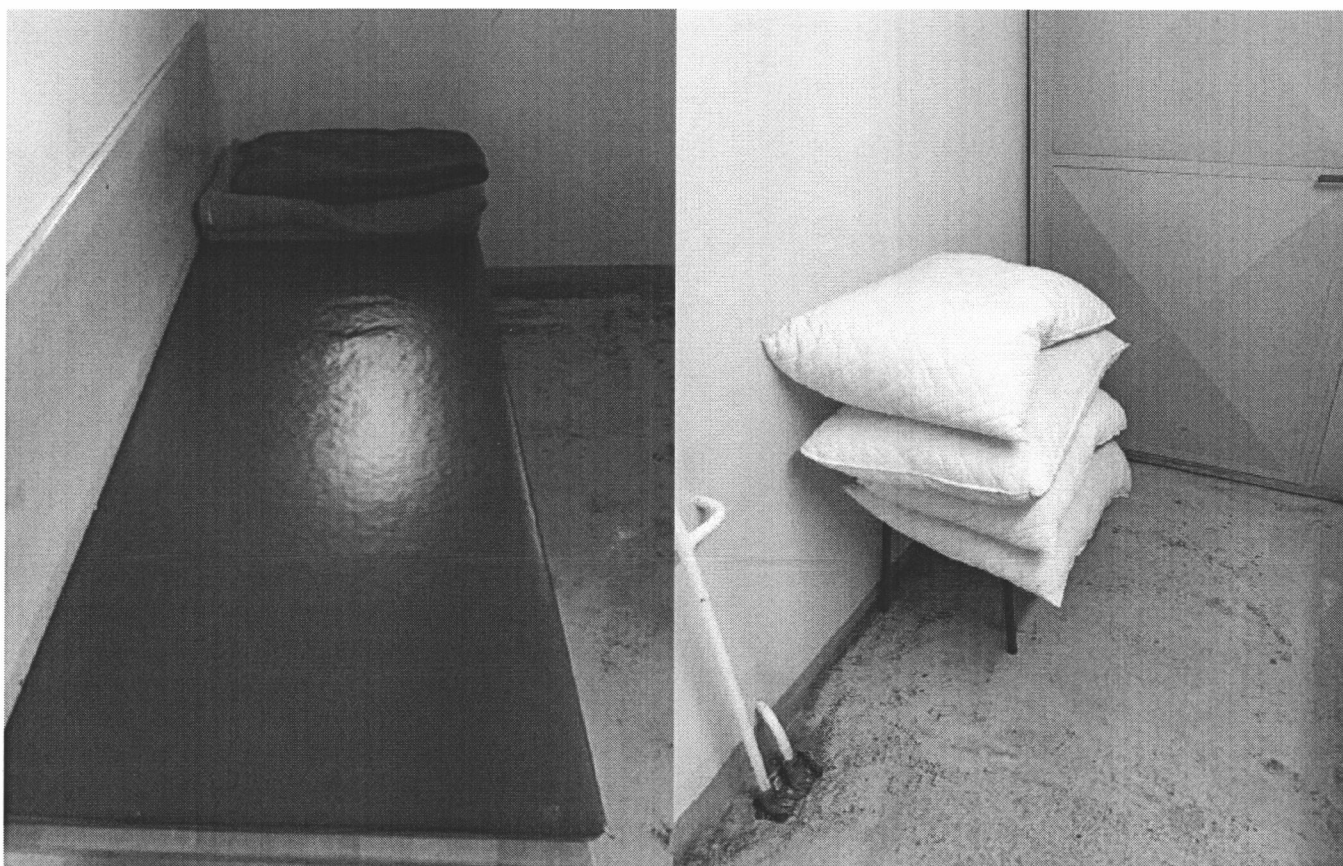
10. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.

НАЛАЗ НПМ:

Објект у коме је седиште ПУ Нови Сад чине две зграде, које су у непосредној близини једна другој. Тим НПМ обишао је зграду у којој се налазе ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење, у којој постоје две просторије за задржавање. Просторије су реновиране 2012. године, и то су једине просторије за задржавање на територији Града Новог Сада.

Опремљене су са по два лежаја - дрвене клупе, димензија око 2,2 x 1,2 метара, са душецима/струњачама. Свака просторија је површине око 10 м². Затечена су ћебад и јастуци, без постељине, будући да је, према наводима, у процедури јавна набавка постељине.

Просторије се користе за задржавање лица по свим законским основима, односно по Закону о безбедности саобраћаја на путевима и Закону о јавном реду и миру у трајању до 12 или до 24 сата, и Законик о кривичном поступку у трајању до 48 сати.

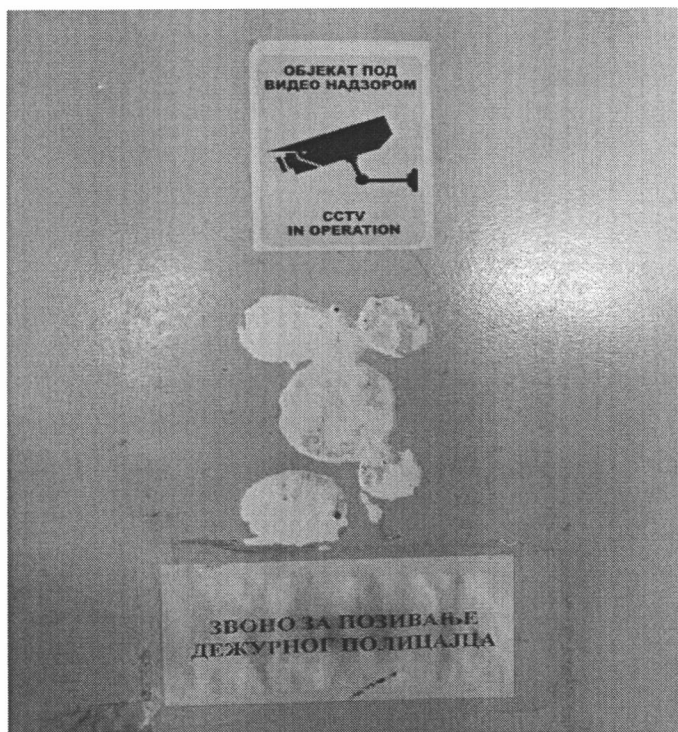
Обе просторије изгледају уредно. Зидови су окречени. Хигијена се одржава на задовољавајућем нивоу. У обе просторије, мокри чвор (метална wc шоља са испирачем) је зидићем одељена од остатка просторије. Постоји славина са текућом водом за пиће.

У заједничком ходнику, испред просторија за задржавање постоји уредно и чисто купатило са лавабоом, славинам, wc шољом и туш кабином, које користе полицијски службеници, а по потреби и задржана лица (нпр., у случају повраћања, код алкохолисаног стања и сл.).

У свакој просторији за задржавање постоји по један радијатор, обезбеђен металном плочом са рупама, а ради превенције самоповређивања.

Обе просторије су под видео надзором, о чему на улазним вратима у заједнички ходник просторија и на вратима сваке просторије постоји истакнуто обавештење. Обавештење је истакнуто и унутар просторија.

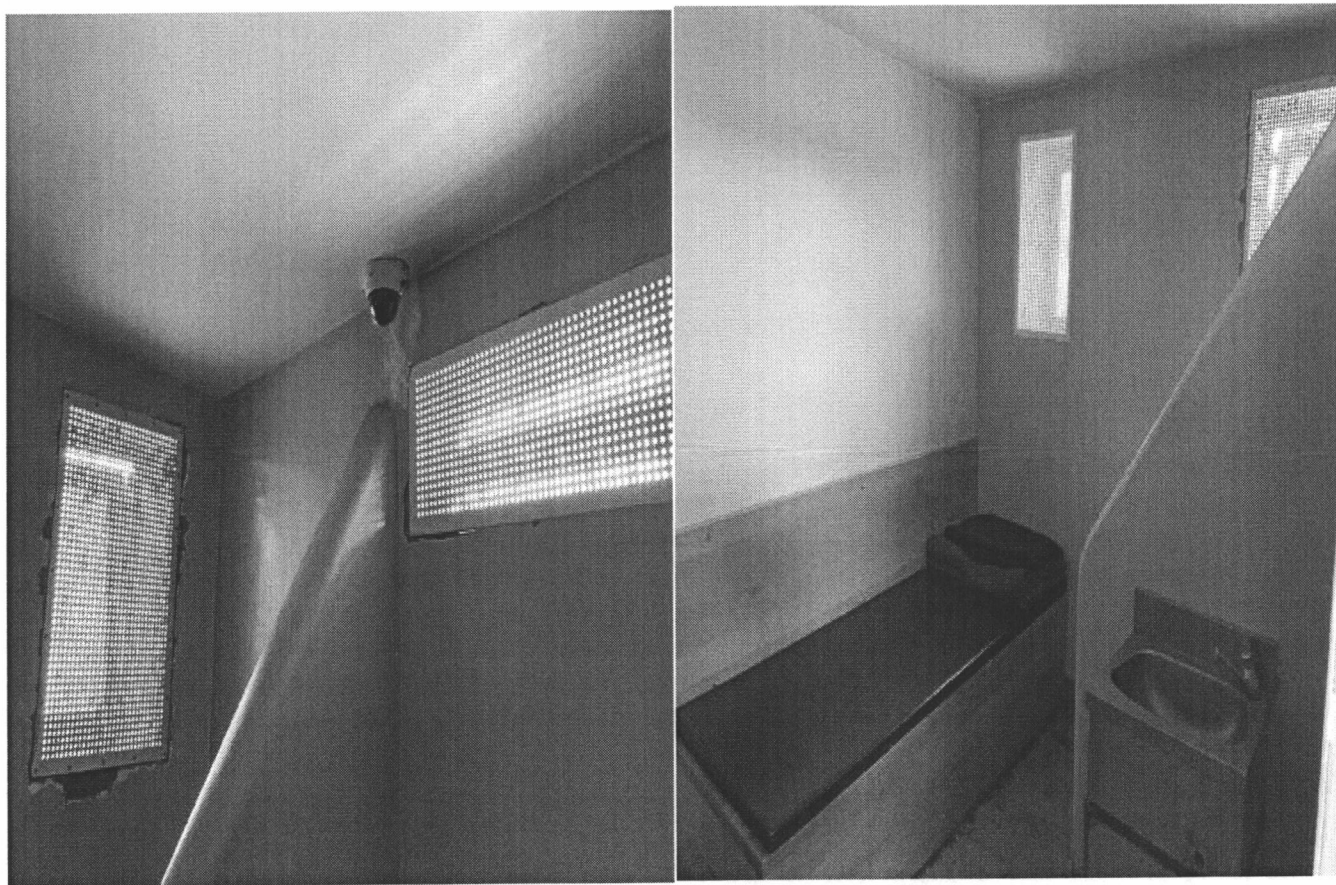
Камере су постављене тако да обезбеђују приватност лица када користи тоалет. Монитори за надзор налазе се у просторији дежурног полицијског службеника.

У просторијама за задржавање ПУ Нови Сад уочен је натпис „звон за позивање дежурног полицајца“, али према наводима полицијских службеника није у функцији. Задржана лица позивају дежурне полицијске службенике, гестикулацијом пред камером за видео надзор или лупањем у врата.

Имајући у виду важеће стандарде, просторије за полицијско задржавање морају имати електрично звоно подобно да задржано лице позове дежурног полицијског службеника у случају потребе⁹.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

У просторијама за задржавање у ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ПУ Нови Сад оспособиће се за рад звоно за позивање дежурног полицијског службеника.

⁹ СРТ стандард (2010) параграф 48.: Све просторије за полицијско задржавање морају имати електрично звоно подобно да се позове дежурни полицијски службеник у случају потребе (лоше здравствено стање, жеђ, физиолошке и друге потребе).

У просторијама постоје по два прозора, заштићена металном плочом са рупама. Утисак је да у просторијама нема довољно ваздуха. Доток природне светлости је задовољавајући, а вештачко осветљење чине по 2 неонске светиљке, такође, заштићене металном плочом са рупама.

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет понавља своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, укључујући бар један комплетан оброк, у одговарајућим временским размацама, као што је предвиђено прописима Републике Србије. Такође, лица задржана у полицији 24 часа или дуже треба да имају могућност да изађу у шетњу.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима службених лица у ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење, свим задржаним лицима доступна је вода за пиће и обезбеђена исхрана у виду сувих оброка. Први оброк задржаним лицима се обезбеђује након 6 сати, а уколико се задржавају дуже од 12 сати обезбеђују им се три obroка дневно. Лицима на задржавању до 48 часова су, такође, обезбеђени искључиво суви obroци. У свим записницима о задржавању лица, у које је мониторинг тим НПМ извршио увид, убележени су подаци о томе да је лицу дат оброк.

Задржано лице са којим је тим НПМ обавио разговор није имало примедбе у погледу остваривања права на исхрану. И задржано лице, као и притвореници са којима је обављен разговор у ОЗ Нови Сад су тиму НПМ потврдили да су добијали obroке током задржавања и да се ради искључиво о сувим obroцима.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПУ Нови Сад ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

У склопу ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење не постоји посебно намењен простор за шетњу на свежем ваздуху. У случајевима задржавања до 48 сати, по наводима полицијских службеника, задржано лице током задржавања изводе на ходник и отварају врата од просторије, како би се иста проветрила.